

BRODEKOV IZVEŠTAJ

FILIP KLODEL

S francuskog prevela
Gordana Breberina

Laguna

Naslov originala

Philippe Claudel

LE RAPPORT DE BRODECK

Copyright © Éditions Stock, 2007

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Za one koji misle
da su niko i ništa*

*Za moju ženu i ćerku,
bez kojih ne bih bio bogzna šta*

*„Ništavan sam, ja to znam,
ali svoju ništavnost spajam sa delićem svega.“*

Viktor Igo, *Rajna*

I

Zovem se Brodek i nemam nikakve veze s tim.

Stalo mi je da to kažem. To svi treba da znaju.

Ja nisam ništa uradio, a kada sam saznao šta se desilo, pozeleo sam da o tome nikada ne progovorim, da zauzdam svoje pamćenje, čvrsto ga sapnem kako bi ostalo mirno poput kune u gvozdenoj klopki.

Ali drugi su me naterali: „Ti umeš da pišeš“, rekli su mi, „studirao si.“ Odgovorio sam da to i nisu bile neke naročite studije, nikada ih, uostalom, nisam ni završio i nisam bogzna šta zapamtio. Nisu hteli ni da čuju: „Umeš da pišeš, znaš reči, znaš kako se one upotrebljavaju i kako se pomoću njih mogu izložiti stvari. To će biti dovoljno. Mi to ne umemo. Mi bismo se spetljali, a ti ćeš to reći i poverovaće ti. Osim toga, imaš pisaću mašinu.“

Što se tiče mašine, ona je prastara. Više dirki je polomljeno. Ne isplati mi se da je popravljam. Hirovita je. Izdrndana. Dešava se da se odjednom zakoči, kao da se joguni. Ali to im nisam rekao, zato što ne želim da završim kao *Anderer*.

Ne pitajte me kako mu je pravo ime, nikada ga nisam saznao. Ljudi su vrlo brzo počeli da mu daju svakojake

nadimke skovane od reči na dijalektu: *Vollaugä* – Pune Oči – zbog toga što je bio buljav; *De Murmelnër* – Mrmljač – jer je govorio vrlo malo i uvek tako tiho, pa se činilo da je to samo dah; *Mondlich* – Mesečasti – zato što je izgledao kao da je tu, a istovremeno je bio odsutan; *Gekamdörhin* – onaj koji je došao odozdo.

Ali za mene je on uvek bio *De Anderer* – Drugi – ne samo zato što je došao niotkuda, već možda i zato što je bio drugačiji, a ja sam odlično poznao taj osećaj: ponekad sam čak, moram da priznam, imao utisak da smo pomalo slični.

Niko ga nikada nije pitao kako mu je pravo ime, osim predsednika opštine, i to možda samo jednom, ali mislim da nije dobio odgovor. Sada to više nećemo saznati. Prekasno je, a verovatno je i bolje ovako. Istina ponekad sputava i ostavlja rane sa kojima čovek ne može više da živi, a većina nas želi upravo da živi. Što bezbolnije. To je ljudski. Siguran sam da biste i vi bili isti kao mi da ste doživeli rat, ono što je on ovde učinio, a pogotovo ono što je usledilo posle rata, te nedelje i tih nekoliko meseci, naročito poslednjih nekoliko meseci, dok je taj čovek stanovao u našem selu, gde se pojavio iz čista mira, iznebuha. Zašto je odabrao naše selo? Na obroncima planine ima toliko sela, ušuškanih između šuma kao jaja u gnezdu, i mnoga od njih liče na naše. Zašto je odabrao baš naše, koje je daleko od svega, koje je zabit?

Trenutak kada su tražili od mene da sve ovo ispričam zbio se pre oko tri meseca u Šlosovoj gostionici. Odmah posle... odmah posle... ne znam kako to da nazovem... recimo, odmah posle tog događaja ili drame ili incidenta. Ili da kažem *Ereigniës*. *Ereigniës* je zanimljiva, maglovita i ave-tinjska reč, koja otprilike znači „nešto što se desilo“. Možda je bolje da upotrebim reč iz dijalekta, koji i jeste i nije jezik, ali koji se savršeno slaže sa kožom, dahom i umom ovda-

šnjih stanovnika. *Ereigniës*, da bi se opisalo neopisivo. Da, reći ću *Ereigniës*.

To se, dakle, desilo neposredno pre toga. Osim dvojice-trojice staraca koji su ostali kraj svojih furuna i, naravno, župnika Pajpera, koji je verovatno pekao rakiju negde u svojoj crkvi čiji zidovi ne premašuju raspon orlovih krila, svi muškarci su bili tu, u gostionici nalik na veliku, pomalo mračnu pećinu, ispunjenu dimom cigara i ognjišta. Bili su zabezegnuti, preneraženi zbog onoga što se upravo desilo, ali su u isti mah osećali olakšanje, da tako kažem, pošto je to moralo nekako da se završi. Nisu, znate, mogli više da izdrže.

Svi su se povukli u svoje ćutanje, mada su bili zbijeni kao vrbovo prućе vezano u snop, pošto je u gostionici bilo skoro četrdeset osoba, tako da su se gušili, osećali vonj drugih ljudi, njihov dah, smrad njihovih nogu, oštar i lepljiv miris njihovog znoja, njihove vlažne odeće, stare vune i čoje, sa primesama prašine, šume, bunjišta, slame, piva i vina, naročito vina. To ne znači da su bili pijani, ne, pijanstvo bi bilo previše lak izgovor. Sva zverstva bi bila izbrisana jednim potezom. To bi bilo previše jednostavno. I suviše jednostavno. Pokušaću da ne pojednostavljujem ono što je veoma teško i složeno. Pokušaću. Ne obećavam da ću uspeti u tome.

Da se razumemo, ponoviću to, mogao sam da ćutim, ali tražili su od mene da to ispričam, a kada su to tražili od mene, većini su šake bile stisnute u pesnice ili su držali ruke u džepovima, verovatno stežući drške noževa, istih onih koji su neposredno pre toga...

Ne treba previše da žurim, ali to je teško, pošto sada osećam da se iza mojih leđa nešto dešava, osećam pokrete, zvuke, poglede. Već nekoliko dana se pitam da li se ja to polako pretvaram u divljač kojoj su za petama lovci i psi što njuše vazduh. Imam utisak da me uhode, progone, nadziru, kao

da je sada iza mene stalno neko ko vreba svaki moj pokret i čita svaku moju misao.

Vratit ću se na ono za šta su poslužili ti noževi. Neminovno ću se vratiti. Hteo sam samo da kažem kako nije moguće, čak je vrlo opasno odbiti ono što traže od vas u jednom tako posebnom raspoloženju, kada je svima glava još puna divljaštva i pomisli na krv. Pristao sam, dakle, prilično nevoljno. Naprosto sam se zatekao u gostionici u nezgodnom trenutku, nekoliko minuta pošto se zbio *Ereignis*, u onom času klackanja i neodlučnosti, kada će se zakačiti za prvoga koji otvori vrata, bilo zato da bi ga pretvorili u spasioca, bilo zato da bi ga raskomadali.

Šlosova gostionica je najveća kafana u našem selu, koje ima još pet krčmi, kao i poštu, prodavnicu galanterije, gvozdarsku radnju, mesaru, bakalnicu, prodavnicu škembića, školu, podružnicu kancelarije javnog beležnika u S., prljavu poput štale, kojom upravljaju starački cvikeri Zigfrida Knopfa, koga zovu pisar, iako je običan čata, i kancelarijicu policajca Jenkinsa, koji je poginuo u ratu. Sećam se da se Jenkins onoga dana kada je krenuo u rat, prvi iz našeg sela, rukovao sa svima, kao da ide na sopstveno venčanje, on koji se obično nikada nije smešio. Ljudi nisu mogli da ga prepoznaju. Kada je zašao za Meberšvajnovu pilanu, mahnuo je i bacio kačket u vazduh u znak veselog pozdrava. Nikada ga više nisu videli. Niko nije preuzeo njegovu dužnost. Kapci na njegovoj kancelarijici su spušteni. Malo mahovine zaptiva sada prag. Vrata su zaključana, a ja ne znam kod koga je ključ. Nikada nisam pitao. Naučio sam da ne pitam previše. Takođe sam naučio da uklapam odeću s bojom zidova i prašine na ulici. To i nije naročito teško. Izgledam potpuno obično.

Šlosova gostionica radi i kao bakalnica kada ona koju drži Bernarhtova udovica spusti gvozdenu žaluzinu čim zađe sunce. To je takođe najposećenija kafana. Ima dve sale: veliku

prednju salu, pocrnelih drvenih zidova i patosa prekrivenog strugotinom, u koju ljudi gotovo propadnu kad ulaze pošto treba sići niz dva strma stepenika, isklesana u peščaru i udubljena na sredini od đonova hiljada gostiju koji su tuda prošli. Onda dolazi mala sala, ona pozadi, koju nikada nisam video. Od prve je dele elegantna vrata od ariševine na kojima je urezana jedna godina: 1812. Mala sala je rezervisana za malobrojne koji se u njoj okupljaju jednom nedeljno, utorkom uveče, piju, puše duvan sa svojih polja u porcelanskim lulama sa izrezbarenim kamišem i loše cigare proizvedene ko zna gde. Čak su nadenuli sebi i ime, *De Erweckens'Bruderschaft*, što otprilike znači „bratstvo probuđenih“. Neobičan naziv za neobično bratstvo. Ne zna se tačno kada je ono osnovano, sa kojim ciljem, kako mu se pristupa, ko su njegovi članovi, najverovatnije su to zakupci velikih seoskih imanja, možda pisar Knopf, sâm Šlos i, naravno, predsednik opštine Hans Oršvir, koji ovde poseduje najveću imovinu. Ne zna se ni šta oni tu petljaju, niti o čemu razgovaraju kad se okupe. Jedni pričaju da se tu donose ključne odluke, sklapaju čudni sporazumi, daju obećanja. Drugi veruju da samo kvase grlo rakijom, igraju dame i karte, puše i šale se. Ima i onih koji tvrde da su čuli kako ispod vrata dopire muzika. Možda je nastavnik Diodem znao istinu, on je svuda zavlačio nos, i u papire i u glave ljudi, i toliko je žudeo da sazna sve o licu i naličju stvari. Ali, nažalost, on, jadan, nije više tu da bi mogao da priča o tome.

Ja u gostionicu Ditera Šlosa skoro nikada ne odlazim zato što se, moram da priznam, osećam neprijatno zbog Šlosovog podmuklog pogleda, njegovog znojem orošenog čela ispod čelave i ružičaste lobanje i smeđih zuba što zaudaraju na prljavi zavoj. Osim toga, drugi razlog je taj što ne tražim društvo ljudi otkako sam se vratio iz rata. Navikao sam se na samoću.

Te večeri kada se desio *Eregniës*, stara Fedorina me je poslala u gostionicu zato što je ostala bez putera. Htela je da umesi kolače od sipkavog testa. Obično je ona išla u nabavku. Ali te zlosrećne večeri moja Pupšeta je ležala u krevetu sa visokom temperaturom i Fedorina je ostala uz nju da bi joj pričala o *Sirotom krojaču Bilisiju*, dok je kraj njih Emelija, moja žena, sasvim tiho pevušila svoju pesmu.

Kasnije sam mnogo razmišljao o tom puteru, o tom komadiću putera koga je ponestalo u ostavi. Nikada nismo svesni u kolikoj meri tok života može da zavisi od beznačajnih stvari, od komadića putera, staze sa koje smo skrenuli da bismo pošli nekom drugom, senke koju pratimo ili od koje bežimo, kosa koga smo odlučili da ubijemo ili poštedimo.

Pupšeta je zacakljenih očiju slušala staričin glas, koji sam nekada i sâm slušao kako izlazi iz istih usta, iz istih ali mlađih usta, sada već krezubih. Pupšeta me je pogledala svojim crnim klikerima, užarenim od visoke temperature. Obrazi su joj bili boje borovnice. Nasmešila mi se, ispružila je ka meni ručice, zapljeskavši njima dok je tepala kao neko pače: „Tata, vrati se, tata, vrati se!“

Izašao sam odnoseći u uhu muziku svog deteta i reči koje je šaputala Fedorina: „*Bilisi ugleda ispred svoje kolibe trojicu vitezova u oklopima pobelelim od vremena. Svaki je držao mrko koplje i srebrni štit. Nisu im se videla lica, čak ni oči. Tada je obično već prekasno.*“

II

Noć je bacila svoj plašt na selo kao kad rabadžija kraj drumu baci ogrtač preko ostataka žara od vatre. Iz kuća sa krovovima prekrivenim dugim crepovima od borovine izlazio je spori, plavi dim, nalik na hrapava leđa fosilnih životinja iz pradavnih vremena. Počinjala je da se oseća hladnoća, još uvek slaba, ali hladnoća na koju nismo stigli da se priviknemo, pošto su ti poslednji septembarski dani bili vreli kao pekarske peći. Sećam se da sam pogledao u nebo i, videvši sve te zvezde kako se tiskaju jedne uz druge poput uplašanih ptičica što traže društvo, pomislio da ćemo uskoro naglo zaroniti u zimu. U zimu koja je u našim krajevima duga kao vekovi nataknuti na veliki mač i tokom koje, svuda oko nas, ogromnost kotline zagušene šumama postaje neobična zatvorska kapija.

Kad sam ušao u gostionicu, skoro svi muškarci iz našeg sela već su bili tu, skamenjeni i pogleda toliko natmurenih da sam odmah pogodio šta se desilo. Oršvir je zatvorio vrata za mnom, a onda mi je krenuo u susret. Pomalo se tresao. Upiljio se svojim krupnim plavim očima u moje, kao da me vidi prvi put.